

A kegyelet az irodalmi életben

(Tudományos ülésszak. Veszprém, 1994. május 13–14.)

Nagyszabású konferenciának adott otthont a mostanában bölcsészkarral terebélyesedő Veszprémi Egyetem. A Petőfi Irodalmi Múzeum, az MTA Irodalomtudományi Intézetének Kultusztörténeti Kutató Csoportja és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Veszprém megyei Tagozata szervezésében *A kegyelet az irodalmi életben* című kétnapos előadássorozatot hallhatták az érdeklődők.

Az előadások egy része közvetlenül kapcsolódott a temetési szertartásokhoz, szokásokhoz, magától értetődően íróemberekéihez. A halál utáni órákhoz kapcsolódó művészi mesterkedésről, az utolsó pillanat arckifejezését őrző halotti maszkokról szolt Kovács Ida előadása. Az előadó egy majdani kiadvány reményében a teljesség igényével térképezte fel a magyarországi gyűjteményekben fellelhető halotti maszkokat. Még járatanabb úton haladt Kalla Zsuzsa, aki XIX–XX. századi írók koszorúszalagjainak üzeneteit értelmezte. Egy kiadásra váró nagyon érdekes antológia volt a fundamentuma Ambrus Lajos *A sírbeszéd változatai a magyar kultúrában* című munkájának. E téma már az egy híres-hírhedt ember körüli, történeti korszakok szerint változó tartalmú kultuszok bemutatására is lehetőséget adott. Elemezte a magyar történelem és kultúrtörténet során oly gyakori újratemetéseket. A reformkori sírköltészet gazdag anyagából Keresztesné Várhegyi Ilona ezúttal Kölcsey Ferenc emlékkerseit vizsgálta.

Sajátos műfaja a magyar irodalomtörténetnek az író halála után a kortársak által rendszerint hamarosan összeállított emlékkönyv – a veszteség első gyors konstatalása. Elsősorban költő-, íróársak, barátok tisztelgése a nagy halott előtt. Kelevéz Ágnes a *Babits emlékkönyvről* értekezett. A vizsgált emlékkönyv fogadtatásáról is kaptunk adalékokat.

Eltávolodva a halál időpontjától, a kiemelkedő személy hátrahagyott tárgyai (kéziratok, könyvek, személyi dokumentumok, tárgyak) kultikus jelentőségre tesznek szert, gyűjteni kezdik őket, kiállítják. Ezzel egy időben megkezdődik a faragott képmások, emléksobák, múzeumok felállítása és elkészülnek az első értékelések, amelyek ugyancsak lehetnek kultikusak, mint például az évfordulós emlékbeszédek többsége, de lehet kultikus egy életrajz, sőt monográfia is. E tárgykörben mozgott Praznovszky Mihály, Kerényi Ferenc, Ratzky Rita, Szilasi László, Császtvay Tünde, Taxner-Tóth Ernő dolgozata.

A kultusz mint a valláson túli és a tudomány előtti megközelítés – tehát a kultusz helye – volt a témája Kozák László munkájának, amelyet a XVI. század közepétől a XVII. század közepéig húzódó filozófiailag átmeneti kor gondolkodástörténetén mutatott be.

Az immáron IV. kultuszkonferenciáról nem hiányoztak a kultuszkutatás „doyen”-jei sem: Dávidházi Péter elsősorban lélektani fogantatású előadása Kazinczy Ferenc és Toldy Ferenc kapcsolatának kegyeleti motívumait leplezte le, Takács Ferenc pedig egy Csokonai emlékker-s-gyűjtemény szerkesztésében érte tetten a kultikus mozzanatokot.

A második napon az előadások jó része az emlékünnepeknek, jubileumoknak, társaságoknak a vizsgálatával foglalkozott. Mezei Márta a keszthelyi Helikon ünnepéleit elevenítette fel, amelyeken – ritka eset – még életükben élvezhették a kortársi tiszteleti gesztust az alkotók, a faültetés rítusával átélhették a halhatatlanságra jelölés örömét. (Az előző napról egyetlen munka kapcsolható az író életbeli meg tiszteléséhez – az emlékkönyvbe íratás szokásáról szolt Fehér H.

Kataliné.) Az emlékünnepek, egyesületek bemutatásával több előadó is foglalkozott: Leblancné Kelemen Mária, Horváth Júlia, Szilágyi Márton és Karafiáth Judit.

Szajbély Mihály előadása egy nagyszabású Vajda János értékelés ígéretével örvendeztette meg a hallgatóságot, mely közelebb állt az irodalom-, mint a kultusztörténethez. Botka Ferenc pedig a Déry-hagyaték sorsának, feldolgozásának bemutatásával arra hívta fel a figyelmet, hogy az irodalomtörténésznek a tényekből kell kultuszt teremtenie.

Ratzky Rita

Beszámoló az MTA Textológiai Munkabizottságának 1994. május 9-i üléséről

Május 9-én tartotta ez évi második ülését a Textológiai Munkabizottság, a Petőfi Irodalmi Múzeumban. Az ülésen tizenhat tag és három meghívott vett részt. Először a megjelentek néma felállással búcsúztak a nemrég elhunyt Benda Kálmántól, majd a meghirdetett napirendi pontok előtt Bíró Ferenc a tudományos könyvkiadás helyzetének kérdéseit vázolta. A szöveg- és forráskiadásokat illetően három kiadó áll egyenrangúan a kutatók rendelkezésére, az Akadémiai Kiadó, az Argumentum és a Balassi. Az utóbbi időben több irányból is jelzés érkezett, hogy ez az előnyös helyzet megszűnőben van. A teendők végiggondolására, állásfoglalás kialakítására lenne szükség, s bár a Textológiai Munkabizottság nem közvetlenül illetékes e kérdésben, mégis indokoltnak tartja a téma napirendre tűzését.

Első napirendi pontként került sor a textológia helyzetének vizsgálatára a felsőoktatásban. Előbb Péter László, majd Kovács Sándor Iván számolt be oktatási tapasztalatairól. Péter László az újvidéki egyetem meghívására tartott először textológiai előadásokat, majd 1989–90 óta már Szegeden is rendszeresen ad elő e tárgyban. Röviden ismertette az általa vezetett kurzusok tematikáját, s végül kitért arra, hogy az egyik legnagyobb problémát ma is egy korszerű, magyar kézikönyv hiánya jelenti. Ezt követően Kovács Sándor Iván beszámolt arról a munkáról, mely a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézetében kezdődött el, ahol Kabdebó Lóránt felkérésére egy interdiszplináris típusú textológiai oktatást szeretne megszervezni. Ő is a megfelelő kézikönyvek hiányát hangsúlyozta. Majd a nyolc félévre tervezett oktatási program tematikáját foglalta össze, melynek középpontjába a filológiai alapismeretek elsajátítását helyezte. A hallgatói munka nemcsak dolgozatok megírásából, hanem szövegkiadások készítéséből, helytörténeti hagyományok feldolgozásából állna. Külön foglalkoznának a nyomdatechnikai ismeretek, valamint a szerkesztési, könyvkiadói tudnivalók elsajátításával is, hogy gyakorlati szempontból is felkészült szakemberek hagyhassák el az egyetemet. Végül kitért arra, hogy gyümölcsöző lenne a miskolci egyetem és a sárospataki kollégium együttműködése. Kabdebó Lóránt hozzászólásában a lehetőségekről beszélt, és reményéről, hogy e lehetőségek valóra is válnak majd. Több hozzászólás után mindenki egyetértett, hogy komoly utánpótlási gondokkal küzd a szakma, ezért minden helyi oktatási kezdeményezést támogatni kell. Fontos lenne, hogy a szegedi, debreceni és budapesti szemináriumok mellett Miskolc beindítsa a szervezett képzést. Az alapos oktatás érdekében egy korszerű *Bevezetés az irodalomtudományba* c. alapmű, és egy textológiai kézikönyv elkészítése égető feladat.